

Stručni rad

NACIONALNA PROVJERA ZNANJA (NPZ)

Mag. Zarja Trček

OŠ 8 talcev, Logatec, Slovenija

Sažetak

U članku je predstavljena nacionalna provjera znanja iz očiju učiteljice koja je svake godine i ocjenjuje. Detaljnije se upoznajemo sa svim prednostima i nedostacima te idejama za napredak.

Ključne riječi: nacionalna provjera znanja, škola

1. Uvod

Učenici i učenice idu u školu kako bi nešto naučili - koliko bi trebali naučiti u određenom razredu, na određenoj razini, propisuju dogovoreni standardi znanja. Ostvaruju li škole i djeca te standarde ili ne, i u kojoj mjeri, moguće je utvrditi samo jednakim, izvan škole i u nadležnim institucijama pripremljenim, nacionalnim ispitima znanja. Oni su sastavljeni na način da će učeniku omogućiti da pokaže svoje znanje na različite načine i neće biti ograničeni samo na poznavanje podataka, a posebice neće pokušati "uhvatiti" učenika u neznanju. Ocjena nije dobra ili loša sama po sebi, već samo u usporedbi s vlastitim očekivanjima i ambicijama pojedinca. Teško možemo reći da će dobra ocjena uvijek imati pozitivan učinak, a loša negativan. Razna istraživanja pokazuju da učenici prvenstveno žele poštene, odnosno pravedne ocjene. Vanjska provjera mora omogućiti valjano, pouzdano, objektivno - odnosno nepristrano i pravedno - te primjereno mjerenje postignutih standarda znanja na nacionalnoj razini, po završetku obveznog školovanja učenika. Polazište provjere i ocjenjivanja znanja je nastojanje da se svim učenicima omogućuje jednake obrazovne mogućnosti te je u tom smislu od pomoći i nastavnicima, a ne samo učenicima i njihovim roditeljima. Na temelju rezultata nacionalnih provjera znanja i država dobiva uvid u funkcioniranje školskog sustava za svaku pojedinu generaciju.

Nacionalna (vanjska, eksterna) provjera znanja nije suprotnost unutarnjim (internim) provjerama, već je njihova nadopuna; vanjska provjera njenim sastavljačima također omogućuje da u testove "ugrade" one elemente znanja koje nastavnici u razredu ne mogu na jednak način provjeriti za sve učenike i učenice. Vanjsko provjeravanje znanja vrši se nacionalnim provjerama znanja, prema standardnim procedurama i prema točno određenim kriterijima. Iako bi vanjska provjera znanja, koja se uvodi u devetogodišnju osnovnu školu za sve obvezne predmete, trebala biti samo nadopuna unutarnjim provjerama, očekuje se da će svojim posrednim ciljevima značajno utjecati na kvalitetu nastave. Jedan od tih ciljeva su i dodatne informacije o stečenom znanju učenika koje dobivaju učitelji i škola, a koje mogu dugoročno utjecati na kvalitetu nastave i usvajanje znanja.

2. Nacionalna provjera znanja

Prema sadašnjoj zakonskoj regulativi NPZ se održava na kraju 6. i na kraju 9. razreda osnovne škole. Na kraju drugog razdoblja (6. razred), NPZ je dobrovoljna, a na kraju trećeg razdoblja (9. razred) obavezna je za sve učenike. Neke se škole odlučuju na provođenje NPZ i na kraju trećeg razreda.

Na kraju 6. razreda osnovne škole provjera znanja uključuje sljedeće obvezne predmete:

- Slovenski ili talijanski, odnosno mađarski na etnički mješovitim područjima
- Matematiku
- Prvi strani jezik

Na kraju 9. razreda osnovne škole provjera znanja uključuje sljedeće obvezne predmete:

- Slovenski ili talijanski, odnosno mađarski na etnički mješovitim područjima
- Matematiku
- Treći predmet kojeg svake godine određuje ministar obrazovanja

U devetogodišnjoj školi su rezultati postignuti na nacionalnim provjerama znanja jedan od podataka koji učenicima, roditeljima i učiteljima pomažu u praćenju znanja djeteta. Oni rezultati informiraju učenika, roditelje i učenike o postignućima djece u usporedbi s očekivanim ili predviđenim postignućima djece u zemlji. Rezultat pojedinog učenika u NPZ-u daje njemu, njegovim roditeljima te učiteljima, prije svega, dodatnu informaciju na temelju koje mogu bolje pratiti njegov rad u školi (npr. koje je sadržaje nastavnog plana i programa slabije usvojio, a koja su mu jača područja u odnosu na sadržaj godišnjeg testa i u usporedbi s vršnjacima u zemlji). Uspjeh učenika na NPZ-u je informativnog karaktera i ne utječe na zaključnu ocjenu učenika u nastavi pojedinog predmeta, niti na uspješnost završetka osnovne škole. Također, rezultati učenika na NPZ-u nisu namijenjeni tome da bi se na temelju njih cjelovito ocjenjivalo kvalitetu rada pojedine škole, ravnatelja ili pojedinog učitelja. Rezultati ostvareni na NPZ-u na kraju 9. razreda utječu na upis u srednje škole samo u slučaju kada više kandidata na donjoj granici za upis ima jednak zbroj zaključenih ocjena iz obveznih predmeta u 7., 8. i 9. razredu. Na temelju navedenog, važno je da se postignuća učenika na NPZ-u u školi analiziraju, da stručni djelatnici škole zajedno s roditeljima i učenicima sagledaju uspjeh učenika u pojedinim zadacima, razgovaraju o njihovom načinu rješavanja pojedinog zadatka, o napretku pojedinog učenika i s obzirom na to planiraju daljnje učenje. Minimalni standardi znanja znače dodatnu želju da devetogodišnja škola, kao osnovna škola, pruži jednake mogućnosti obrazovanja za sve učenike i učenice. Svako bi dijete trebalo postići barem minimalnu razinu znanja koja bi mu omogućila nastavak školovanja nakon završetka osnovne škole. Rezultati postignuti na kraju prvog razdoblja (3. razred) koristit će se samo kao povratna informacija školi, učenicima, njihovim roditeljima i učiteljima i ne smiju utjecati na ocjene niti na napredovanje u viši razred.

2.1. Prednosti i mane

Nastavnikovo ocjenjivanje znanja (unutarnja provjera) i vanjska provjera znanja imaju svaka svoje prednosti i mane:

Istina je da u školi nitko ne poznaje dijete bolje od njegovog učitelja ili učiteljice, da oni o njemu najviše znaju i stoga mogu ocijeniti njegovo znanje, ali istina je i da može doći do subjektivne procjene i, naravno, do nemogućnosti usporedbe u ocjenjivanju između različitih škola. Kada je riječ o vanjskom ocjenjivanju, često se mogu čuti sljedeće kritike: prvo, u nastavi koja se prilagođava vanjskoj provjeri znanja učenici bi učili samo ono što im za nju treba; s tim u vezi dolazimo do kritike da takva provjera znanja donosi svojevrsan "oportunizam" i "učenje za ispite". Drugo, vanjsko provjeravanje i ocjenjivanje

znanja u isto vrijeme može značiti i nepovjerenje u učitelja. Pogledajmo prvu kritiku vanjskog ocjenjivanja: s jedne strane, zaista je točno da se nastava djelomično prilagođava vanjskoj provjeri znanja, ali je istovremeno, s druge strane, točno i da se, ako takve provjere nema, učenici i nastava onda prilagođavaju pojedinom učitelju, njegovom razmišljanju, zahtjevima... Svi smo tijekom školovanja doživjeli da učenici znaju što nastavnik traži i što treba znati. Učenici to vrlo brzo saznaju, tim više što se informacije o tome prenose s koljena na koljeno. Ako interno ocjenjivanje ne bi nadopunjavali vanjskim, trebalo bi dokazati da, kad učitelji ocjenjuju znanje, svi prenose isto znanje i svi na isti način ocjenjuju, da se spektar zahtjevanog znanja ne sužava gradivom kojim oni sami bolje vladaju ili im se čini važnijim. Vezano uz sužavanje sadržaja i prilagodbu nastave vanjskoj provjeri, važno je da zadaci na nacionalnim provjerama iz godine u godinu pokrivaju različite aspekte znanja čime se smanjuje mogućnost izostavljanja gradiva i sužavanja lekcija samo na odabrane, tj. one koje se smatraju važnijima za vanjsku provjeru.

Neke od najvažnijih specifičnosti vanjske provjere su:

1. Zadaci se temelje na znanju više sastavljača (među njima su uvijek učitelji koji predaju pojedine predmete u osnovnoj školi);
2. Jednaki zadaci za sve kandidate na istom roku;
3. Manja pristranost pri vrednovanju odgovora i time veća objektivnost ocjenjivanja;
4. Provjera onog znanja koje je, prema prosudbi veće skupine stručnjaka, prepoznato kao važno i bitno;
5. Utjecaj na nastavu - nastavnicima su dostupni, na temelju kataloga znanja, standardi znanja koji se provjeravaju;
6. Širi raspon pitanja na koja kandidati odgovaraju;
7. Provjera znanja bez obzira na okolnosti u kojima je kandidat stekao to znanje;
8. Predvidljivost, koja smanjuje psihički pritisak, a kojega u pravilu prouzrokuju ustaljeni i poznati načinom ophođenja s učiteljima;
9. Odlučivanje o tome koja su znanja važna, odnosno manje važna nije samo u rukama pojedinog učitelja i težine koju on pridaje određenom znanju

3. ZAKLJUČAK

Smatram da je glavni nedostatak sadašnjeg sustava nacionalnog provjeravanja znanja u osnovnoj školi taj da je nedovoljno značajan. Učenici nisu svjesni njegove uloge i često ga doživljavaju kao nešto nevažno. Ako u sustavu imamo zakonom utvrđenu nacionalnu provjeru znanja, bilo bi je potrebno bolje osmisliti i dati joj veći značaj. Tek tada će postići svoju svrhu. Mislim da je vrlo važno u svakom trenutku biti svjestan da je provjeravanje znanja izvorno namijenjeno poboljšanju znanja učenika. Potrebno je provjeriti aktivnosti i sadržaje koji pokazuju kako se ostvaruju ciljevi pojedinog predmeta. Na temelju rezultata nacionalnih provjera, primjerice, možemo doznati koje sadržaje nastavnog plana i programa učenici savladavaju bolje, a koje lošije, poznaju li dovoljno dobro osnovne činjenice i kako ih razumiju te znaju li se njima služiti (kritički uspoređivati, analizirati, donositi zaključke, koristiti u novim situacijama, donositi odluke, tražiti nova, originalna

rješenja i sl.). Na taj način možemo provjeriti jesu li postojeći oblici poučavanja i učenja dovoljno dobri ili ih treba mijenjati. Moramo, međutim, uzeti u obzir i "loše" dane koje svi mi imamo. Kakvi će biti rezultati ako cjelokupno znanje treba pokazati u jednom prijepodnevu i to na "loš" dan? Jesu li takvi rezultati usporedivi sa znanjem koje netko pokazuje tijekom cijele godine? Naravno, treba dopustiti mogućnost i obrnute situacije.

4. Literatura

- [1.] Bucik, V (1997): Notranje in zunanje preverjanje in ocenjevanje znanja v osnovni šoli. *Sodobna pedagogika*, letnik 48 (114), št. 3-4, str. 177 - 184.
- [2.] Nova devetletna osnovna šola. Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Tiskarna
- [3.] Tone Tomšič, Ljubljana, 1997.
- [4.] Pravilnik o nacionalnem preverjanju znanja v osnovni šoli (Uradni list RS, št. 30/13 in št. 49/17).
- [5.] Pretnar B.: *Devetletka od A do Ž*. Delo, Ljubljana, 2000.
- [6.] Šimenc, M. (2000): K razmerju med zunanjim in notranjim preverjanjem znanja. *Vzgoja in izobraževanje*, letnik 31, št. 2-3, str. 20 - 22.
- [7.] <http://www.mss.edus.si>
- [8.] http://www.sp.uni-lj.si/didaktika/clanek_ocenjevanje
- [9.] <https://www.gov.si/teme/nacionalno-preverjanje-znanja/>